

Complexnummer: 528825

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Brakel

Aantal complexonderdelen

7

Monumentnummers van complexonderdelen

528826, 528827, 528828, 528829,
528830, 528831, 528832

Woonplaats

Brakel

Gemeente

Zaltbommel

Provincie

Gelderland

Hoofdadres van hoofdobject

Dwarssteeg 4, 5306 BC Brakel

Complexomschrijving

Omschrijving van het complex

In de Bommelerwaard aan de zuidoostzijde van Brakel aan de Waaldijk gelegen HISTORISCHE BUITENPLAATS BRAKEL. In structuur en detail goed bewaarde historische buitenplaats Brakel, bestaande uit een HOOFDGEBOUW (Huis te Brakel) (1), HISTORISCHE PARKAANLEG (2), MOESTUIN MET OMMURING EN HOUTEN TOEGANGSPOORT (3), RUÏNE (4), 'T SPIJKER (5), BRUGGENHOOFD VAN VOORMALIGE KERKBRUG (6), TOEGANGSBRUG NAAR 'T SPIJKER (7).

Het historische buitenplaatscomplex wordt gekenmerkt door een landschappelijke aanleg rond het in 1768 gebouwde en in 1811 gewijzigd huis Brakel en het omgrachte, middeleeuwse huis 't Spijker, in oorsprong voorraadschuur van het slot Brakel. binnen een omgrachting. Het Spijker is al in 1318 van het kasteel gescheiden als een vrij eigen en niet leenroerig goed. In 1837 is het weer bij de buitenplaats gevoegd.). In het park is de ruïne van het oorspronkelijke middeleeuwse Slot te Brakel opgenomen. Ter plaatse van de voormalige voorburcht van het Slot ligt thans een ommuurde moestuin. Het ten zuiden van het landschapspark liggende deel, de Wolfskamp, dat in de jaren zeventig van de 20ste eeuw is aangelegd in het kader van de ruilverkaveling 'Meidijk', valt buiten de bescherming.

Het slot Brakel zou volgens overlevering in 870 zijn gesticht. In de loop van de geschiedenis is het slot vele malen doelwit geweest van belegeringen, plunderingen en brandschattingen. Na een verwoesting in 1407 door de troepen

van graaf Willem VI van Holland, werd het huis pas een eeuw later herbouwd als een vierkante waterburcht, bestaande uit een of twee rechthoekige woongebouwen met ronde hoektorens en weermuren die een binnenplaats omsloten. Voorts lag er westelijk van de burcht een door een gracht omgeven voorburcht met stalgebouwen en een voorpoort aan noordzijde. Het einde kwam in 1672 toen de Franse troepen het slot in de lucht deden springen omdat de opgelegde brandschatting niet was voldaan. Het zou niet meer herbouwd worden. De verkoop van de heerlijkheid in 1768 aan Wilhelmus Wilhelmus vormde aanleiding voor de bouw van een nieuw huis ten noorden van de ruïne ter plaatse van het oude poortgebouw: Huis te Brakel. Dit huis is in 1811 gemoderniseerd toen Wilhelmus van Dam van Brakel (1779-1858) beheerder van het goed voor de eigenaresse, zijn moeder, was geworden. Hij liet de tuin veranderen en het huis met een kapelvormig tussenlid verbinden met het naastliggende koetshuis annex stalgebouw. In de 'kapel' werden een bijkeuken, mangelkamer en een bakkerij ondergebracht. Van Dam liet bovendien in de ruïne bouwfragmenten, jaartalstenen en restanten van grafzerken aanbrengen om de ouderdom te accentueren. Aan het eind van de 19de eeuw werd aan het stalgebouw een dienstwoning gebouwd. In 1837 kon Wilhelmus van Dam 't Spijker aankopen, dat op dat moment uit twee delen bestond: Het Nieuwe en het Oude Spijker. Hij liet het Nieuwe Spijker afbreken en het Oude verbouwen. Ook hier werd gebruik gemaakt van uit andere plaatsen aangevoerde bouwfragmenten. Van Dam liet er zijn eigen museum in onderbrengen. In 1972 is het zuidelijk deel van het park aan de Stichting Het Geldersch Landschap verkocht. Het noordelijke deel kwam, met het huis, aan de gemeente Brakel. 't Spijker met omringend terrein bleef in bezit van de familie Van Dam. Huis, tussenlid en stalgebouwen zijn in 1981 tot gemeenschapshuis ingericht. Het merendeel van de oude aankleding is daarbij verloren gegaan.

In 1402 blijkt Brakel te beschikken over '... vorborchten als die gelegen sijn binnen der vorster graften, met hagen ende bongerden'. Ter plaatse van het huidige huis lag een poortgebouw met brouwerij op het snijpunt van de Grind of Korte Dreef (de laan naar de molen bij de dijk) en de Hoge of Lange Dreef (de laan naar de kerk en het dorp). Die dubbele voorburcht en de lanen bestonden in 1809 nog steeds. Op een kaart uit dat jaar, vóór de landschappelijke verandering, ziet men twee omgrachte, vrijwel vierkante eilanden. Op het zuidelijke eiland lag de hoofdburcht (thans de ruïne) en op het noordelijke eiland lag een tuin (sedert 1734 de moestuin). De twee eilanden waren onderling met een brug verbonden. Vanaf de moestuin lag ook een brug over de gracht richting stalgebouw naast het huis. In 1768 was het nieuwe huis Brakel met een afzonderlijk stalgebouw verzezen en ook daar is de omgeving aangepast. Aan de noordkant van het huis lag een in vakken verdeeld terreintje: het Lage Hof, een moestuin. Ten westen van het huis lag een met kruisvormig padenpatroon doorsneden bos, 'Hoog Bosch' genaamd op de kaart van 1809. Noordelijk daarvan was een vak met een slingerend padenbeloop: het 'Laag Bosch'. De overige percelen hadden een agrarisch gebruik. Van onderlinge samenhang was geen sprake. Dat veranderde in 1811. Een jaar daarvoor had tuinarchitect H. van Lunteren een ontwerp gemaakt. Vóór het huis bedacht hij een grote, open ruimte, een weiland dat door een zich gedeeltelijk verbredende waterloop werd omgeven. Achter het huis, ter plaatse van de beide 'vorborchten', had hij een besloten terrein gedacht met een serpentinevijver, een slingerbos en een ommuurde moestuin. Het ontwerp is uiteindelijk gevarieerder uitgevoerd dan Van Lunterens plan laat zien. In tegenstelling tot de uitgevoerde situatie had Van Lunteren bijvoorbeeld voorgesteld de oude kasteelgrachten voor een deel te dempen en alleen de westelijke toren van de ruïne in de aanleg op te nemen. Openheid voor het huis werd door de opdrachtgever Van Dam wel als uitgangspunt genomen. Door het weiland werd een ringvormige, serpentinevijver gegraven, waarin een met bomen beplant eilandje werd opgenomen. De beide 'vorborchten' werden vergraven tot een rondwandeling met de ruïne als romantisch middelpunt. De moestuin op het noordelijke gedeelte van de voorburcht bleef bestaan. Van Dam liet bovendien een groot aantal bijzondere bomen planten, passend in het 19de-eeuwse beeld van een landschappelijke aanleg. In 1824 was het werk voltooid. In 1837 kocht

Van Dam 't Spijker. Hij herstelde de gracht rond het huis en liet aan de noordkant een stenen brug aanleggen waarmee hij op de Dreef uitkwam en aan de zuidkant een houten bruggetje naar het achter gelegen landschap (het huidige begin van het slingerpad langs het terrein) en bewerkstelligde zo een fysieke en visuele verbinding tussen het Huis te Brakel en 't Spijker. Bij een ruilverkaveling in de jaren zeventig van de 20ste eeuw werd het parkbos van Brakel aan de zuidzijde uitgebreid. Een aantal weilanden werd met bos ingeplant. In 1981 werd het huis cum annexis verbouwd en het gazon aan de voorzijde opnieuw ingericht met een 'siertuinachtige' aanleg, die slecht aansluit bij de landschappelijke stijl van de verdere buitenplaats.

Omgrenzing De omgrenzing van de historische buitenplaats Brakel wordt aan de noordzijde gevormd door de bebouwde kom van Brakel; aan de oostkant door de Dwarssteeg overgaand in en de Van Damweg; in het zuiden en westen door de buitenzijde van de greppel die zich langs het om een groot deel van het landgoed lopende slingerpad bevindt en op de Van Damweg uitloopt; in het noordwesten de omgrachting van 't Spijker met inbegrip van de toegangsweg tot 't Spijker en met inbegrip van het begin van de Hoge Dreef. De omgrenzing van het complex alsmede de situering van de complexonderdelen staan op de bij de bescherming behorende kaart aangegeven.

Waardering Het complex HISTORISCHE BUITENPLAATS BRAKEL is van algemeen, cultuur-, tuinhistorisch en landschappelijk belang:

- wegens de gaaf bewaarde structuur en deels in detail gaaf bewaarde buitenplaats met bijbehorende onderdelen
- wegens de ouderdom
- wegens de ontwikkelingsgeschiedenis
- wegens het belang voor de regio
- wegens de goed bewaard gebleven aanleg in landschapsstijl deels geïnspireerd op een ontwerp van Hendrik van Lunteren
- wegens de ruïne van het middeleeuwse Slot Brakel die bewust in het landschapspark is opgenomen
- wegens de in de 18de eeuw tot moestuin ingerichte middeleeuwse voorburch die bewust in het landschapspark is opgenomen
- wegens de ligging van het huis Brakel in de aanleg
- wegens de bij de buitenplaats behorende omgrachte huis 't Spijker en bijbehorende toegangsbrug

Monumentnummer*: 528826

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/32

Monumentnaam**

Brakel

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dwarssteeg

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

5306 BC

Woonplaats*

Brakel

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1833

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 1

Omschrijving

HUIS TE BRAKEL. Bouwwerk bestaande uit een rechthoekig hoofdgebouw met verdieping en omlopend schilddak, een daaraan vast gebouwd een tussenlid, een stalgebouw en een tuinmanswoning. Het in 1768 opgetrokken gebouw ter plaatse van het voormalige 16de-eeuwse (?) poortgebouw werd in 1811 gemoderniseerd. Het huis werd door een tussenlid in de vorm van een kapel met klokkentorentje met het stalgebouw verbonden. Het huis Brakel staat op een rechthoekige plattegrond, is zeven traveeën breed, twee verdiepingen en een zolder hoog, opgetrokken van rode baksteen, die aan rivierzijde met een witte pleisterlaag is afgewerkt en wordt met een omlopend schilddak afgesloten. Vensters met zesruitsverdeling. Voordeur met gesneden omlijsting en fraai gesneden bovenlicht met ranken. In het interieur is met name de 16de-eeuwse boogkelder onder het noordoostelijk deel van het huis van belang. Het betreft hier een restant van het oorspronkelijke poortgebouw van het Slot te Brakel. In een aantal vertrekken bevindt zich een oude schouw (19de-eeuws op de begane grond en 18de-eeuws op de verdieping). Van de oorspronkelijke keuken resteert de grote schouw en een bakoven. De kapelvormige tussenbouw is alleen aan rivierzijde te zien. In het fronton is het alliantiewapen Van Dam van Brakel-Van Wageningen aangebracht en twee rondboogvensters die na 1981 naar onderen toe zijn verlaagd. Aan de voorzijde is na 1981 een nieuwe toegang

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

gemaakt die buiten de bescherming valt. Van het oorspronkelijke stalgebouw onder schilddak is het muurwerk met de ronde bogen aan de voorzijde gespaard gebleven. Aan de rivierzijde is na 1981 een aantal ramen bijgemaakt. Aan de zuidwestkant is in de jaren 1890 een dienstwoning aangebouwd van een bouwlaag onder zadeldak met de daknok haaks op de voorgevel. Daarin een deur en twee zesruitsvensters. In de geveltop een vierruitsvenster. Aan de rivierzijde twee zesruitsvensters op de begane grond en een bouwspoor van een ronde toeg. In de geveltop een vierruitsvenster. Windveren langs de dakrand.

Waardering

Hoofdgebouw HUIS TE BRAKEL met aangebouwde stal en tuinmanswoning, behorend tot de historische buitenplaats Brakel is van cultuurhistorisch belang:

- wegens de ouderdom
- wegens de ontwikkelingsgeschiedenis
- wegens de aanwezigheid van restanten van een 16de-eeuws poortgebouw in de kelder
- wegens de ligging van het huis in de parkaanleg

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Monumentnummer*: 528827

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/13

Monumentnaam**

Brakel

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dwarssteeg

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

5306 BC

Woonplaats*

Brakel

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1832

Brakel

N

299

Brakel

N

303

Brakel

N

1833

Brakel

N

1092

Brakel

H

152

Brakel

N

301

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 2

Omschrijving

Rond het huis Brakel gelegen vroeg 19de-eeuws LANDSCHAPSPARK waarin opgenomen de ruines van het Slot te Brakel (zie hiervoor onderdeel 4), de voormalige voorburch met moestuin (zie hiervoor onderdeel 3) en het omgracht terrein met het huis 't Spijker (zie hiervoor de onderdelen 5, 6 en 7). Het tussen 1811 en 1823 tot stand gekomen landschapspark is gelegd over een 18de-eeuwse structuur die voornamelijk op het nut gericht was: een in vakken verdeeld terrein met bouw- en weilanden, boomgaarden en een moestuin. Al die utilitaire functies zijn in 1811 en volgende jaren bewust verweven met het park en maken daar deel van uit. Het park bestaat uit een aantal

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

delen en elementen van historisch belang. Het eerste is het gebogen weiland met serpentinevijver en eilandje aan de oostkant van het huis. Vanaf de Dwarsweg is er een weids uitzicht op het huis; vanaf de ingangen van de gebogen oprijlanen is het huis aan het zicht onttrokken. Pas wanneer de bochten van de oprijlaan omgereden zijn, komt het huis als bewust gecreëerd verrassingseffect tevoorschijn. De Hoge Dreef is het rechte pad dat van de kerk naar het Huis te Brakel door het bos loopt. Vanaf het pad zijn zowel de kerk als het huis zichtbaar. Aan de westzijde van het huis ligt het romantische, dichte parkbos rond de omgrachte ruïne. In het licht geaccidenteerde bos slingeren wandelpaden op zo'n manier dat de ruïne steeds vanuit een ander gezichtspunt zichtbaar wordt. De andere kant van het wandelpad biedt uitzichten op de daaromheen liggende, met lanen doorsneden en met boomsingels afgezette en solitaire beplante bouw- en weilanden. Voorts bevindt zich in het parkbos ten noorden van de ruïne de eveneens omgrachte en ommuurde moestuin (zie hiervoor onderdeel 3). Aan de noordkant van het park ligt het in 1837 bij de aanleg opgenomen en daarmee visueel en fysiek verbonden omgrachte terrein met het middeleeuwse huis 't Spijker. Vanaf 't Spijker loopt een door een gracht begeleid en met laanbomen beplant slingerpad rond de buitenplaats. Al lopend wordt afwisselend de blik het park en de omgeving ingetrokken.

Waardering

De HISTORISCHE PARKAANLEG, behorend tot de historische buitenplaats Brakel is van algemeen cultuurhistorisch, bijzonder tuinhistorisch en landschappelijk belang:

- wegens de ouderdom
- wegens de ontwikkelingsgeschiedenis
- wegens de goed bewaard gebleven vroeg 19de-eeuwse, landschappelijke aanleg, geïnspireerd op een ontwerp van H. van Lunteren
- wegens het betrekken van de ruïne in de landschappelijke aanleg
- wegens de functioneel en visueel ruimtelijke samenhang met de gebouwde onderdelen van de buitenplaats
- wegens de integratie van agrarische componenten in de aanleg
- als bosrijk element in het omringende open landschap

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 528828

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82859/192

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dwarssteeg

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

5306 BC

Woonplaats*

Brakel

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

303

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 3

Omschrijving

Ter plaatse van de middeleeuwse voorburch van het Slot Brakel, in 1734 gerealiseerde, omgrachte MOESTUIN, die door een bakstenen MUUR (XIX) is omgeven. Tot het terrein van de voormalige voorburch heeft men thans toegang door een houten POORT (XIX), die tegen de ommuring is aangezet.

Waardering

MOESTUIN MET OMMURING EN POORT, behorend tot de historische buitenplaats Brakel is van algemeen cultuur en tuinhistorisch belang:

- wegens de herkenbare situering van de middeleeuwse voorburcht
- wegens de ouderdom
- wegens de functie binnen de historische buitenplaats
- wegens de functioneel ruimtelijke relatie met de overige onderdelen van de buitenplaats

Hoofdcategorie

Subcategorie

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Kastelen, landhuizen en parken

Tuin, park en plantsoen

Monumentnummer*: 528829

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/63

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dwarssteeg

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

5306 BC

Woonplaats*

Brakel

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

303

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 4

Omschrijving

In een omgrachting gelegen OVERBLIJFSELEN van het 15de-eeuwse Slot Brakel, bestaande uit de resten van een rechthoekig woongebouw met twee ronde hoektorens, resten van de fundering van de donjon, ommuring en een waterput. De torens en het tussenliggende muurwerk van de voormalige woonvleugel worden aan grachtzijde geschoord door brokstukken van zware steunberen. De noordwestelijke hoektoren is in XIXb gedeeltelijk met kleine baksteen hersteld. Daarbij is een muur opgetrokken met een rondboogingang waarboven een steen met ingegroefde jaartallen (860, 1321, 1407, 1672, thans verdwenen), voorts een steen met een fragment van een opschrift in gotisch lettertype en fragmenten van een grafzerk uit de hervormde kerk met de wapens Pieck, Wijhe, Avenirck, Gend en Vijgh. Een afgebrokkeld fragment van een gemetselde trap voert naar het ingestorte bovendeel van de toren. Aan weersijden van de ingang bevinden zich spitsbogige nissen met zandstenen toten. Aan de binnenzijde van de toren nissen waarin in de 19de eeuw een museale uitstalling was van vondsten uit de slotgracht. Het muurwerk van het woongebouw bestaat uit grote bakstenen moppen. De in 1837 ingebrachte gotische en 16de-eeuwse decoratieve fragmenten zijn door vandalisme verdwenen. De kelder met tongewelf is ingestort. Van de zuidwestelijke ronde toren is alleen de schil overgebleven. Van de donjon, waterput en ommuring bevinden zich restanten in het terrein.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

RUÏNE behorend tot de historische buitenplaats Brakel is van bijzonder cultuur-, tuinhistorisch en landschappelijk belang:

- wegens de ouderdom
- wegens de ontwikkelingsgeschiedenis
- wegens de ligging in een omgrachting
- wegens de markante en bewuste plaats als onderdeel van het vroeg 19de-eeuwse landschapspark

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Monumentnummer*: 528830

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/92

Monumentnaam**

't Spijker

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dreef

Nr*

1

Toev.*

Postcode*

5306 BB

Woonplaats*

Brakel

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1092

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 5

Omschrijving

'T SPIJKER. Ten zuidwesten van de Hervormde kerk gelegen, middeleeuws gebouw binnen een omgrachting, in oorsprong voorraadschuur van het slot Brakel. binnen een omgrachting. Het gebouw is al in 1318 van het kasteel gescheiden als een vrij eigen en niet leenroerig goed. Volgens overlevering zou het tot 1616 het verblijf geweest zijn van een Commanderie van de ridders van St. Jan. In die tijd zou de brugverbinding met de kerk tot stand gebracht zijn (zie hiervoor onderdeel 6). In 1837 is het huis weer bij de buitenplaats gevoegd. Het gebouw op rechthoekige plattegrond, waarvan de oost- en zuidmuur uit een smalle gracht oprijzen, bestaat uit een hoger oostelijk deel uit de 14de eeuw met een smalle 15de- of vroeg 16de-eeuwse travee aan de oostkant en een spiltrap in de noordoostelijke hoek alsmede een lager westelijk deel, in fases tot stand gekomen in de 17de en 18de eeuw. Het oostelijk deel bestaat uit twee verdiepingen en een zolderverdieping, gedekt door een tussen twee trapgevels (de oostelijke gewijzigd in puntgevel) besloten zadeldak, waarop een dakruiter met een peer, gevormd door een omgekeerd aarden vat, afkomstig uit Nantes. In de noordmuur van dit deel zijn gelijkvloers twee grote spitsbogige nissen uitgespaard; in de oostelijke nis is een ingang aangebracht; in de westelijke bevindt zich een venster. Hierboven zijn in 1838 enige uit Heusden afkomstige sierankers aangebracht. In de zuidgevel van het oostelijk deel

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

twee kelderlichten met tralies en een schietgat, spitsboogvensters met luiken ter hoogte van de begane grond en een 18de-eeuws venster met onderluiken op de verdieping. In de oostelijke gevel (linkerzijgevel) vier getoogde venstertjes boven elkaar, waarvan het bovenste in de 19de eeuw twee smalle vensters heeft vervangen. Het westelijk deel van het huis heeft een aantal ongelijkvormige roedevensters. Aan de noordzijde van de lagere westelijke aanbouw bevindt zich in de benedenverdieping een van siertraliewerk voorziene nis (XIX), waarin een voetstuk van een beeld, en hierboven een (later beschilderde) gedenkplaat met het opschrift: 'Non inferiora secutus', omlijst door twee Ionische zuiltjes, waarop een segmentvormig fronton. Inwendig bevindt zich in het oostelijke gedeelte een grote met een bakstenen tongewelf overkluide kelder die nog uit de 14de eeuw kan dateren. Het hierboven gelegen vertrek, de hal, heeft een zoldering met moer- en kinderbinten met muurstijlen en gebogen korbelen, voorzien van een peerkraalprofiel (XV). De zoldering doorsnijdt de twee spitse bogen tegen de voorgevel en is dus later ingebracht. Tegen de aangebouwde travee een gestucte kachelnis met spitse boog (na 1837) en twee deuren met omtimmering, eveneens na 1837. De smalle travee bevat de stenen spiltrap met gemetselde treden (onderste deel met houten treden belegd) die voert langs vier boven elkaar liggende smalle vertrekjes of cellen tot aan de zolder. In deze cellen die achtereenvolgens op de 16de of 17de-eeuwse deur de later aangebrachte namen S. Petrus, S Maria en S Johannes dragen, bevinden zich vensters in drie waarvan gebrandschilderde wapenruitjes na 1837 zijn aangebracht. Naast de hal ligt een groot benedenvertrek dat in de 17de of 18de eeuw is aangebouwd. Hierin drie van een 17de-eeuwse eikenhouten omtimmering voorziene deuren. Een gangetje aan de zuidkant is bij een verbouwing in de 19de eeuw verwijderd. Begin 20ste eeuw is het roedevenster in de zuidgevel gemaakt. De langs de spiltrap toegankelijke verdieping boven de twee grote benedenvertrekken gelegen, bestaat eveneens uit twee vertrekken. In het eerste boven de hal, de zgn leenkamer, moer-en kinderbinten met muurstijlen en korbelen op sleutelstukken (XV) met peerkraalprofiel en een schouw. Het andere vertrek heeft een betimmering (ca 1800) met vier muurkasten. Gelijkvloers liggen hierboven twee vertrekken in een waarvan een grotendeels vernieuwde eiken betimmering met twee deurportieken (omlijstingen??) en een eenvoudige gesneden eiken schouw (XVIIIB) afkomstig uit een huis uit Zaltbommel. Tegen de noordmuur van het gebouw staan in de voortuin drie gebeeldhouwde kraagstenen waarvan een met het jaartal 1635, afkomstig van het raadhuis te Heusden.

Waardering

'T SPIJKER, deel uitmakend van de historische buitenplaats Brakel, is van bijzonder cultuurhistorisch en architectonisch belang:

- wegens de ouderdom
- wegens de verschillende bouwfases vanaf de 14de tot en met de 19de eeuw die elk hun eigen karakter bewaard hebben
- wegens een aantal met name genoemde interieuronderdelen
- wegens de plaats die het Spijker inneemt in de regionale geschiedenis
- wegens de ensemblewaarde als onderdeel van de buiteplaats Brakel

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Monumentnummer*: 528831

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/73

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dreef

Nr*

1

Toev.*

Postcode*

5306 BB

Woonplaats*

Brakel

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1092

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 6

Omschrijving

Het BRUGGENHOOFD van de Kerkbrug, gelegen op de noordoostelijke hoek van 't Spijker (zie hiervoor onderdeel 54), zou dateren uit de tijd van de Commanderie vóór 1616. In de 16de eeuw Omstreeks die tijd zou op de noordoosthoek van het gebouw een brug zijn aangelegd die rechtstreeks toegang bood tot het terrein van de naastgelegen kerk. In de 18de eeuw vervallen werd de brug in 1837, samen met de omgrachting, weer hersteld. Van de brug rest thans alleen het bakstenen bruggenhoofd. Via een deurtje in de oostelijke aangebouwde vleugel van 't Spijker kon men direct op de brug komen. Op een tekening uit 1735 die op 't Spijker wordt bewaard is het oorspronkelijke buitenkant te zien: een veelzijdige opbouw met langgerekte vensters en kleine openingen daarboven onder een tentdak met bekroning. Het bovendeel bestaat niet meer. In het muurwerk van de noordoosthoek van 't Spijker zijn de sporen nog zichtbaar. In baksteen opgemetseld bruggenhoofd op nagenoeg vierkante grondslag. Het muurwerk is aan drie zijden opgetrokken. Aan de zuidwestkant is het open. Het bruggenhoofd heeft aan noordoostzijde een houten opgeklampte deur binnen een segmentboog, die voorheen opende op de brug. Onder de deur aan buitenzijde een natuurstenen dorpel. De binnenzijde van de beide andere gevels hebben twee spaarbogen, in een waarvan een opening. De gevels worden met een bakstenen rollaagje afgesloten.

Waardering

BRUGGENHOOFD bij 't Spijker, behorend tot de historische buitenplaats Brakel van cultuurhistorisch belang:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als onderdeel van een brug van 't Spijker naar de kerk in een periode dat 't Spijker in gebruik was als
commanderij van de ridders van St. Jan van Jeruzalem. commanderie

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Monumentnummer*: 528832

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82860/150

Complexnummer

528825

Complexnaam

Brakel

Woonplaats*

Brakel

Gemeente*

Zaltbommel

Provincie*

Gelderland

Straat*

Dreef

Nr*

1

Toev.*

Postcode*

5306 BB

Woonplaats*

Brakel

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Brakel

Sectie*

N

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1092

Rijksmonumentomschrijving**

Onderdeel 7

Omschrijving

Bakstenen brug bestaande uit twee bogen over de omgrachting rond het huis 't Spijker. De brug dateert van na 1837 toen de omgrachting is doorgetrokken. Op een kaart uit 1850 is zij weergegeven. Aan het begin van de brug een ijzeren spijlenhek, aan het eind bij het voorplein twee gemetselde pijlertjes.

Waardering

Toegangsbrug naar 't Spijker, behorende tot de historische buitenplaats Brakel van belang:

- wegens de ouderdom
- als kenmerkend onderdeel van het complex waar 't Spijker deel van uitmaakt
- wegens de functioneel-ruimtelijke relatie met 't Spijker

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument